

En levande lärobok

AnnBritt Enochsson

Publicerat i Utbilder¹ 5/1998.

Datorer, som för tio år sedan var ovanliga i låg- och mellanstadielklassrum, tillhör idag vardagen för våra yngre grundskoleelever. Lärare och elever är väl förtrogna med ordbehandlingsprogram och olika övningsprogram. Idag finns även Internet att tillgå, men det är inte lika självklart att de yngre eleverna använder Internet. Till det finns olika anledningar. Internetuppkopplingar kostar pengar både att anskaffa och att använda och i tider av ekonomisk åtstramning prioriteras andra saker.

Det verkar också finnas en osäkerhet kring i vilken utsträckning dessa elever kan använda Internet med någon behållning. Denna osäkerhet ligger troligtvis bakom att många skolor valt att inte satsa på Internetanvändning för sina yngre elever.

Elever vill ha bra information

Vi översköls med information i samhället idag, inte minst via Internet. Det är svårt att orientera sig och att veta vad i allt detta man kan lita på. I en ambition att skydda barn från bombrecept och porr är det lätt att förespråka en Internetfri barndom. Denna hållning betecknas ibland *moralpanik*. Samma fenomen har setts tidigare. I början av seklet handlade det om ungdomars nöjesliv, på 30-talet nöjesindustrin i sig, under 60-talet handlade diskussionen om kommersialismen.

I mitt avhandlingsarbete har jag intresserat mig för hur elever i 10 – 12-års-åldern söker information på Internet i samband med skolarbete och vilka tankar de har om detta. Det jag hittills sett är att det hos eleverna finns en ambition att hitta *bra* information. Deras kriterier för *vad* bra står för varierar. Det kan vara alltifrån lagom mycket text, helst på svenska, till sådant som inte är reklam. De flesta i den här åldern har klart för sig att reklamen är vinklad och inte alltid att lita på. Genom att arbeta med det har de möjlighet att utveckla den förmågan.

¹ Utbilder är en tidskrift som försöker vara en länk mellan forskare och skola och ges ut av Karlstads universitet.

Lärarnas syn på utveckling avgör

Tillför då Internet något väsentligt till skolan för de yngre eleverna? Eleverna jag intervjuat menar att det går mycket snabbare att hämta information. Det finns också mer och nyare information att hämta på Internet än i böckerna. Många poängterar också att det är roligt, vilket inte är obetydligt. Om inte elever uppfattar skolan som spännande, rolig och meningsfull, blir detta i längden förödande för deras vilja och förmåga att tillägna sig kunskap.

Som lärare är man förmodligen också intresserad av ett inlärningsperspektiv på Internet. Att söka fritt är inte meningsfullt om man är av den åsikten att det är lärarens uppgift att presentera kunskap bit för bit. Till det är Internet alldeles för ostrukturerat för de yngre eleverna. Tror man däremot att elever skapar sin kunskap själva och läraren är en handledare, som har till uppgift att skapa utmanande situationer, kan Internet bli ett fantastiskt hjälpmedel även för yngre elever.

Det är synen på barns utveckling av tänkandet, som avgör om man ser barnens sökande på Internet som meningsfull sysselsättning. Enligt läroplanen innebär det att eleverna 'skall kunna orientera sig i en komplex verklighet med ett stort informationsflöde och en snabb förändringstakt'. De ska också 'utveckla sin förmåga att kritiskt granska fakta och förhållanden och lära sig att inse konsekvenserna av olika alternativ'. Redan efter år 5 skall eleven 'kunna skaffa och sammanställa uppgifter om samhällsfrågor från olika källor som t ex skön- och facklitteratur, tidningar, uppslagsböcker'. Som jag ser det får skolan problem med att fullfölja sin uppgift om man väntar för länge med att låta eleverna arbeta med att själva kritiskt granska källor.

Visioner om förändring

I debatten om datorstödd undervisning här i Sverige har ofta förts fram argument som att datorn kommer att revolutionera skolan och undervisningen. På vilket sätt detta ska ske nämns sällan. Jag har nyss kommit hem från Syracuse University, USA, där jag fick ta del av ett projekt kallat "The Living Schoolbook". Namnet beskriver fint syftet med projektet – att få till stånd en levande lärobok. Robert McClintock vid Columbia University var en av initiativtagarna till projektet. Han drevs av en vision att datorn som system skulle kunna förändra skolan.

McClintock betraktar skolans utveckling ur ett informationstekniskt perspektiv och visar på hur dagens skola har funnits i sin nuvarande form sedan 1500-talet. I den medeltida europeiska skolan bestod undervisningen av att transkribera en talad latinsk text till en skriven latinsk text, men i och med boktryckarkonsten växte textbokskulturen fram.

Textboken har varit och är central i vår moderna skola. Det tänkande som är förknippat med den gör att pedagogiken blir fragmenterad och begränsad. Det han kritiserar är textbokskulturen som

vuxit fram runt textboken. Textboken som sådan tror han kommer att ha sin plats i flera generationer än. En grundläggande tanke i textbokskulturen är att allt en elev behöver veta under sin skoltid kan samlas i en viss mängd text. Denna text fördelas sedan över de olika skolåren. Alla i samma klass ska läsa samma kurs och tillgodogöra sig samma undervisning. De som halkar efter i kursen får veta att de inte platsar. Lite tillspetsat säger McClintock att den moderna skolan är som gjord för utslagning. Men alla människor är olika och bör tillåtas att vara det.

Under 1900-talet har en del pedagoger reagerat mot detta synsätt och fört fram alternativa pedagogiker (till exempel Dewey, Vygotskij, Freinet). Det gemensamma är att de förespråkar att man utgår från elevernas intresse i stället för det som står i årets lärobok. Ett problem som funnits är att det har varit svårt att praktiskt genomföra en sådan typ av pedagogik och den har därför begränsats till de högre nivåerna i skolsystemet. Det är dels en fråga om resurser, att kunna tillhandahålla material eller ha ett bibliotek nära, dels en fråga om tid, speciellt om man ska gå från skolan till ett bibliotek.

Först idag har vi i och med datorn fått möjligheter att använda ett undersökande arbetssätt som baseras på elevernas intresse på ett tillfredsställande sätt i skolan. Med hjälp av Internet har eleverna tillgång till hur mycket information som helst, direkt in i klassrummet. Det gör att det undersökande arbetssättet har helt andra förutsättningar att få fotfäste idag. I en fullt digitaliserad kultur kan alla ha tillgång till all information och de pedagogiska resurserna kommer att vara mycket mer kraftfulla än vad de är idag.

Nya former för samarbete

Det är nätverket (Internet och andra mindre nätverk) som McClintock ser som den stora vinsten med datorn som system. Nätverk gör det möjligt för grupper och individer att fungera tillsammans utan att vara på samma plats eller ens arbeta samtidigt. Nätverk underlättar för elever att samarbeta kring projekt och det uppmuntrar ett projektinriktat arbetssätt. Det underlättar t ex när man ska dela med sig av sitt material.

Alla kulturella och pedagogiska resurser finns tillgängliga för alla elever och lärare hela tiden i ett nätverk. Det finns ingen möjlighet att lära sig allt och det blir omöjligt att mäta olika elevers kunskap mot varandra. Nätverksarbete mellan skolor gör att villkoren för lärararbetet förbättras. Lärare kan samarbeta och ge varandra tips från olika skolor under pågående undervisning.

Inom projektet The Living Schoolbook försöker man utveckla dess områden tillsammans med skolor i New York state.

Våga pröva på!

Vårt samhälle har idag ett stort informationsflöde och en snabb förändringstakt. Vi utbildar barn och ungdomar som ska leva sina liv och vara yrkesverksamma långt in i nästa århundrade. Vi måste ta skolans uppgift på allvar att försöka förmå våra elever att tillägna sig förmågor att hantera samhället. Jag tror att det är viktigt att börja tidigt. Jag skulle vilja uppmuntra alla som jobbar med våra yngre grundskoleelever och som ännu inte tagit steget in på Internet att våga börja. Det finns många goda exempel även på nära håll på hur man kan ta ett litet steg i taget på vägen mot en levande lärobok.

The Living Schoolbook – <http://lsb.syr.edu>

Robert McClintock's text:

– <http://www.ilt.columbia.edu/academic/texts/mcclintock/pp/preface.html>

Exempel på skolor som arbetar aktivt med bl a Internet – <http://www.knut.kks.se/projekt/>

Kurs för Internetblåbär – <http://www.skolverket.se/skolnet/abc/abc.html>